

YUSUF EFİL

Andırının adı kaza. Kaza Osmanlıda bir yönetim birimi. Cumhuriyetle ilçeye döner. Andırın bir memur kasabası. Uzun yıllar kasabanın sosyal hayatı devlet, hükümet, memurlar üzerinde yürür. Buna bir bakıma Anadolu aydınlaması denir. Ve bu hal kasaba, ilçelerde aynıdır. O dönemde okuma yazma davası, cumhuriyetin yeni uygulamalarının topluma tanıtılması, benimsenmesi, ülke kalkınması devlet yani memurlar üzerinden yürütülür. Zira yeniliklerin uygulanması önderlerin eliyle kolayca mümkün olacaktır. Burda da en uygun kesim memurlardır. Bu vesileyle memurlar öne çıkar. Yenilikleri en önce kabul ederler, topluma sunarlar, model olurlar. Böylesi üstlenen memurlar. Şapka, fotör, kravat, kıyafet, saç, sakal bunlardan bazıları.

Andırında memur yerine Osmanlıdan kalma dil alışkanlığı olmalı kâtip derlerdi. Beyden çok “efendi” ile hitap ederlerdi. Bazılarını hatırlıyorum. Zabıt kâtibi, tahrirat kâtibi, kalem kâtibi, orman kâtibi, belediye kâtibi, müftülük kâtibi, ziraat kâtibi, sağlık kâtibi/sıhhiye, nüfus kâtibi, tapu kâtibi, baş efendi, gedikli gibi

Anadolu ilçelerinde “devlet” gözüyle bakıldığında iki kesim hemen belli olur göze batar. Biri memur, öteki muhtarlar. Muhtar vatandaş arasında daha resmi giyinirken, tutum ve davranışları saygılı, disiplinli ve ölçülüdür. Söz ve hareketleri toplumda ayırt edilir. Memurlar ise: “memur tipi” dediğimiz giyim, kuşam, hal, davranış, konuşma sergiler. Takım elbiseli, kravatlı, traşlı, memur bıyıklı, ceketleri daima ilikli olurlar. Konuşurken saygı hitapları olan bey, beyefendi, hanım, hanımefendi ile başlarlar. Söze fazla girmez, soruya cevap verirler. Hatta hal ve davranışlarında ürkek görünürler. Amirleri tarafından izlendiğini hissederek.

Andırında toplum önderleri yönünden baktığımızda birkaç tabaka var. Ağalar, beyler, esnaflar, memurlar. Bunlardan kazada oturanlara eşraf, yani ileri gelenler denir. Ağaların arazileri olsa da evleri kaza da olur.

Cumhuriyetle beraber memurların ağırlığı/rolü artmıştır. Birde kasaba içinde oturanların rolü öne çıkmıştır. Devletin halkla bütünleşmesi, esnafla yakınlaşma ile ortaya çıkar. Öte yandan Osmanlıdan beri gelen ağalık, beylik geleneği de var. Andırında yenileşme ve aydınlanmada sosyal tabakalar uyum içinde olmuştur. Tabakalar arasında çatışma, çekişme yaşanmaz.

Gelir bakımından memur maaşları yüksekti. Memurlar kasaba halkına göre ortalama üzerinde yaşırdı.

O yıllarda vatandaş esasen fazla bir şey istemez. Devletse veremez. Mesela o yıllarda yol yok. Kadirli üzerinden dünyaya bağlanan Andırına araç 10, 15 günde gelir. Sonraları kazada bir veya iki araç alınır. Onlarda orman taşımak için. Sonra jeep girer, sonra traktör. Sinema açılır 60'lı yıllarda. İki sinema. Sinema okullardan daha çok hayatı etkiler. Özenti başlar. Dışa

açılma, modayı takip o yıllarda başlar. İlginçtir Andırın İstanbul şivesi konuşur. Moda manifaturacılar ve İstanbullu terziler eliyle yayılır.

Böylesi gelişmeler olurken Devletin yerinde sayar gelişmelere cevap veremez. Evet, Andırında alt yapı dediğimiz yol, su, elektrik, telefon en son gelmiştir. Hatta geciken hizmete nazire olsun diye halk arasında tekerlemeler söylenmektedir.

Esnaf deyip geçmeyelim. Andırın esnafı cumhuriyet değerlerini topluma benimsetilmesinde baş rol oynarlar. Şapka, foter şapka, kravat, takım elbise gibi kıyafetleri giyerek satarak katılırlar. Andırında esnaf yanında sanat erbabı, zanaatçılıkta vardı. Hem de güçlü şekilde. Mesela demirci, semerci, köşker, kalaycı gibiler kazanın önemli meslek kollarıydı. Halada yaşıyorlar.

Andırın bir kültür harmanıdır. Eşraf kültürü, esnaf kültürü, ağalık, beylik. Hepsi birer kültür tabakasıdır. Köylüler, yaylacılar birer kültür katmanıdır. Bu ortamda aralarında güç yarışı, çatışma görülmez. Bunlar kurtuluş yıllarında milli mücadele verirler. Devletin ve toplumun birliğini temsil ederler. Andırına o yıllarda öğretmen dışında dışardan memur nadir gelir. Kazanın çocukları devlet memuru olurlar.

Andırının uzak ufak bir kaza olsa da kültür hayatını canlı dışa açıktır. İnsanlar geleneksel yaşamlarını sürdürürler. Göç almaz yabancıyla karışmaz. Dışarıdan gazete gelir, sinema filmleri gelir. Şehirlere gidenlerin gördükleri, duydukları aktarılır. Esnaf yeniliklere açık, terziler modayı takip eder. Kasaba kültürü yaşar, yaşatılır.

Andırında otel yoktur, bir iki han var. Aileler kazaya dışardan gelenleri akrabalar, tanıdıklar sebebiyle konuk ederler. Başı da esnaflar çekerdi, sonra memurlar. Bu tablo köy-şehir ayrımını ortadan kaldırır. Devlet-millet kaynaşmasını sağlar.

Andırın ekonomisi tarıma dayalıdır. O da aşağı Andırında pamuk yukarda çeltik ekilir ve ticareti yapılır. Kalanı da kendi kendine yeter. Kazada esnaf ticareti var. Çukurova'ya çalışmaya gidenlerin kazançları, memur aylıkları hareket getirir. Devlet eliyle gelişme orman dairesinde olur. Orman ve odun kesimi yapılır, taşıma için kamyonlar alınır. O da sınırlı kalır. Çareyide Andırın insanı okumada bulur. 1960 ve 1970'li yıllar köylerde okullar açılır, kız-erkek ayrımı yapılmadan eğitim hayatı başlar. Bugün Andırını o yıllarda okuyanlar temsil ediyor. Geçim okuma yolu ile olunca küçük memuriyetlere kayış olur. Öğretmenlik, ormancılık, memurluk, ebelik, hemşirelik.

Yaylacılıkta ta hayvancılığa dayansa da ulaşım arttıkça, gidiş-dönüş kolaylaştıkça Çukurovalılar kazaya yazın yoğun gelirler. Andırın, Çınar geçidi, Akifiye-Colak civarı derken o çevreye yayılırlar. Yayla Andırının gelecek. Nasıl Çukurova denince akla sıcak gelirse, sıcak deyince akla yayla, yayla deyince Andırın gelir. Yol geliştikçe refah arttıkça yaylacılık artacak. Yusuf Efil ta o yıllarda bunu görür. Bunu "Çukurova geliyor" diye uyarılmış.

Yusuf Efil Kaymakamlığa şoför olarak başlar. Tahrirat kâtibi olur, Yazı İşleri Müdürlüğüne yükselir. O yıllarda kaymakamlar sık sık değişir. Tayini çıkandan sonra epey yönetici gelmez.

İzin, rapor, boşluk zamanlarında kaymakamlık yapar. Aynı yıllarda Savcılar ayrılınca Zabıt kâtipleri savcılığa bakarlar. Böylece yerli insanlar devlet otoritenin başına geçerler. Başka yerlerde intikam ve zulüm hikâyeleri varken Andırında olmaz. Bu da Andırın insanının eline yetki geçince kötüye kullanmayacağını teminatı olan devlet terbiyesi ve asillığı ile açıklanır.

Evet yedi asil, dört vekil kaymakamla çalışır. Nice hükümetler görür. Ülkenin çalkantılı yıllarında devlet ile vatandaş çatıştırmadan gitmesinin rolü vardır. Halkın çok itaatkâr olduğunu söyler. Bunu şapka çıkaranlar, el bağlayanlar, ayakta bekleyenler suskunlukları ile anlatır.

İşte Yusuf Efil böyle bir Andırında memur geleneğini temsil eder. Andırında memurlar orta halli hayat sürerler. Toplumun gelişimine kültürüne açıktır. Aydın fikirlidir. Bunların arasında Yusuf Efil kazada yönetimin başında rol alır. Toplumun her kesimi ile muhatap olur. Dolayısıyla Andırın tarihinden bir kesiti anlatır.

Yusuf Efil verdiği söyleşide toplumun fakirliğinden, devletin yoksulluğundan bahseder. kısıtlı devlet kaynakları, zayıf belediyecilik zamanlarında yöneticilik yapar. Bir taraftan isteyen halk, öte taraftan karşılayamayan devlet. Üstelik memleketin çocuğu. Nasıl olurda yok diyebilir. Bu şartlar altında yöneticilik maharetini kullanır. Ve gayretleri takdir görür. Daireye uğrayan her Andırınlının gönlünü alır. (Burada bir parantez açalım. Bugünde yetki veya söz sahibi Andırınlılar nerde olursa olsun gönül alırlar. Bunu şahsen yaşamaktayız. Bu toprakların aşladığı bir gen olmalı.)

Andırın halkının devletle barışık yaşamasında Yusuf Efil gibi yöneticilerin payı elbette var. Ama o, bunu; halkın karakterine, saygılı oluşuna, terbiyesine bağlar. Devlete bağlılık eşrafta, esnafında, köylüde fark etmez vardır. Bu yön devleti yönetenleri şımartmaz aksine sorumlu kılar. Yusuf Efil buna canlı misaldir..

Yusuf Efil renkli kişiliğe sahip. Sosyal hayatın içinde. Memuriyet ile beraber sivil hayat yaşar. Andırında şehir kulübü o yıllar sosyal hayatın merkezidir, kahveler canlıdır. Efili buralarda görürüz. İyi bir gazete okuyucusu. Kadırliden Andırına bazan 15 günde bir, bazan haftada bir toplu gelen gazeteleri erinmeden takip eder. Tek radyolu ajans ile yetinmez, yazılı basın havadislerini takip ederek güncelden kopmaz.

Kendini dinlediğimizde bazı sosyal girişimlerinin başarı olmadığını da anlatır. Düşüncesini tatbikata geçirmenin ekip ve ortam işi olduğunu onu dinlerken anlıyoruz.

İyi bir sohbet ehlidir. Konuşur, dinler. Toplanmayı, tartışmayı sever. Bu ortamda toplumun haber alma ihtiyacını görür. İsmi hatırlayamadığı dergi çıkarırlar. Dergi haber alma, fikir ve düşünme alışverişi, paylaşma için iyi bir ortam sağlar. Şehirlerde olan bu kültür aracının Andırında da olmasını ister. Sonraları kendi yazıları bu boşluğu dolduracaktır.

Yusuf Efilin spor yönü oldukça güçlü. Voleybol oynar, güreşir. Hakemlik, antrenörlük, hocalık yapar. Andırında köyler arası, merkezde toplu voleybol turnuvaları hayli yapılırdı. Burada emeği var. Yine Andırında yıllık güreş şenlikleri yapılırdı. Yusuf Efilin. Yine önde, yine önder.

Şoförlük, tahrirat katipliğı, Yazı İşleri Müdürlüğü, Kaymakam Vekilliğı resmi yanı. Sivil toplum yanı ile aynı nispette öne çıkar. Avcılar kulübünü 1974 yılında kurar. O dönemde dernekçilik yaygın değil. Uzun yıllar avcılık yapar. Avin spor yönünü hayata geçirir. Her yıl atıcılık yarışmaları, atış müsabakaları, yıllık av açılış merasimleri düzenlerler. Köylüleri, çevre avcılarını faaliyetlere katarlar. Avcılık eğlenceli bir şekile getirilir.

Yusuf Efil ta 1990'lı yıllardan beri emekli, Beşbucak köyünde bahçe ortamında mütevazı bir evde hayat sürüyor. Çocuklarını okutmuş, hayata hazırlamış. Evlat yetiştirmede bir baba, bir aynın sorumluluğunu yerine getirmiş. Onlar Ankara'da. Kışları Ankara'da. Andırın gençlik yıllarında hasretle beklediğı gazeteleri günlük alıyor, okuyor, araştırıyor. Hayatı takip ediyor. Hayatı bırakmıyor, hayata tutunuyor ve direniyor. Bu zeki, azimli, efendi, yardım sever, insan ayırmayan katı devlet yıllarında mütevaziliğı bırakmayan kasaba aydını insan bugün hatıralarıyla, yaşamıyla geçmişin tarihine ışık tutuyor., tanıklık ediyor. Geriye dostluklar, hatıralar bırakır.